

วาทะหนักประพันธ์

นายแนะนำ

เรื่องของการพูดจาและสนทนาปราศรัยในระหว่างบุคคล นับว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในชีวิตประจำวัน เราไม่สามารถหลีกเลี่ยงการพูดจากับคนอื่นได้โดยตราบใดที่เราอยู่ในโลกและในสังคมมนุษย์ เราจะต้องพูดกับคนโน้น คนนี้ตั้งแต่ตื่นเช้ามาจนถึงเข้านอน ไม่พูดกับเขา เขาก็มาพูดกับเราเพราะสังคมย่อมต้องติดต่อกันอยู่เสมอ บางสถาบันหรือบางแห่งถือว่าการพบปะสนทนากันนี้เป็น "ศาสตร์อย่างหนึ่งทีเดียว" หรือที่เรียกกันว่า "มนุษยสัมพันธ์" เป็นต้น

แต่การที่จะพูดอะไรกับใครนั้น บางครั้ง หรือบางคนนั้น มักจะพูดแบบ "ไม่เข้าหูคน" ซึ่งอาจจะเป็นโดยไม่ตั้งใจหรือเจตนาที่สุดแท้ บางคนอาจมีเจตนาดี แต่พูดไม่เป็นทำให้กระทบกระเทือนใจคนฟังได้อย่างที่เรียกว่า "ชวานผ่าซาก" หรือบางคนมีจิตใจดีแต่ขาดมารยาททางการพูด ก็อาจทำให้ไม่เป็นที่พอใจของคนฟัง หรือพูดห้วนไม่มีหางเสียงอย่างที่เราเรียกว่า "มะนาวไม่มีน้ำ" นั้นแหละครับ

ลักษณะวิธีการพูดจะเป็นเช่นไรนั้น ย่อมแล้วแต่การศึกษาอบรมกันมาไม่จำเป็นต้องกล่าวในที่นี้ แต่ขอเสนอว่าการพูดจากับใครก็ตามอย่าให้ผู้ฟังหรือผู้ที่เราพูดด้วยนั้นได้รับความกระทบกระเทือนทางใจ หรือเกิดความขัดเคืองเสียความปกติทางใจก็เป็นอันใช้ได้แล้ว

ผมเองพยายามศึกษาและระมัดระวังในการพูดจาอยู่เสมอ พยายามใช้คำพูด ถ้อยคำที่ประทับใจคนฟัง และหลีกเลี่ยงการพูดที่กระทบกระเทือนใจคนอย่างเด็ดขาด ทั้งศึกษาหาวิธีการพูดที่กินใจหรือให้ผู้ฟังชื่นใจเยือกเย็น อันประกอบด้วยไมตรีจิตมิตรภาพอย่างจริงใจไม่ได้แสแสร์ประการใด

จากการพยายามศึกษาหาวิธีการใช้คำพูดนี้แหละ ผมก็ได้ เรียนรู้ การพูดของบุคคลสำคัญด้านต่างๆ โดยเฉพาะทางสาขาบรรณารักษศาสตร์นั้น บุคคลที่หึงยึดถือเป็นหลักได้ ก็ต้องเป็นนักประพันธ์ผู้มีสำนวนโวหารคมกล้าประทับใจ ท่านเหล่านี้ได้สร้างงานประพันธ์อันอมตะล้ำค่าไว้มากมาย ผู้ใดได้อ่านก็จะเลือกสรรคำพูด ถ้อยคำกินใจจากท่านเหล่านั้น ๆ ไว้ใช้ได้บ้าง

ทั้งจากการอ่าน และ การสอบถามผู้หลักผู้ใหญ่เท่าที่มีโอกาสได้พบมาแล้วทำให้ผมได้ข้อมูลทางการพูดมากมายอันเป็นประโยชน์ยิ่งในการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี แต่ที่กล่าวนี้จะไม่กล่าวถึง ถ้อยคำสำนวนของท่านนักประพันธ์หรือกวีรับ จะกล่าวถึง "จิตวิทยา" ในการใช้คำพูดของท่านว่าท่านมีจิตวิทยาการพูดอย่างไรให้ทราบพอสังเขป

'วาทะนักประพันธ์' ที่ผมจะนำมายกตัวอย่างท่านแรกคือ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ

พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ เป็นนามที่ทุกท่านคงต้องทราบประวัติ และผลงานเป็นอย่างดี ท่านเป็น

อัจฉริยบุคคลที่หาได้ยากยิ่ง เอกถัษณ์ประจำตัวที่สำคัญของท่านผู้นี้คือ มีวาจาสุภาพนุ่มนวลอ่อนโยนกับทุกท่านที่พูดด้วย และทุกคำที่ท่านพูดล้วนแต่เป็นวาจาไพเราะงดงามทั้งสิ้น สมกับราชทินนามว่า "วิจิตรวาทการ" แม้จะมีความรอบรู้แตกฉานในวิชาการหลายสาขาและมีความสามารถยอดเยี่ยมเพียงใดท่านก็ไม่เคยคุยโวโอ้อวดตัวเองหรือพูดทับถมผู้ใดเลย กลับมีความอ่อนน้อมถ่อมตน พุดจาไพเราะอ่อนหวานอันประกอบด้วยประโยชน์ ไม่เคยกล่าวร้ายป้ายสีทำร้ายใครด้วยวาจา ถึงท่านจะเป็นใหญ่เป็นโตเพียงไหน ท่านก็มีใจเมตตาโอบอ้อมอารีและเห็นอกเห็นใจผู้อื่นอยู่เสมอเป็นที่สุด

ในสมัยที่ท่านดำรงตำแหน่งเป็นถึง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแห่งหนึ่ง ในกระทรวงนั้นมีข้าราชการหญิงคนหนึ่งพูดจาเกะกะระรานคนอื่นอยู่เสมอจนได้ฉายาว่า "คนปากเสีย" เป็นที่เอือมระอาแก่ผู้ร่วมงาน และไม่มีใครอยากคบด้วย ข้าราชการหญิงผู้นี้นำหนังสือไปให้ท่านเซ็นชื่อในท้อง แต่ได้โอ้อวดมั่งอาจถามท่านด้วยวาจาแข็งกร้าวว่า

'ท่านคะ ขอถามหน่อยว่าท่านเรียนหนังสือถึงชั้นไหน และจบปริญญาอะไรมาบ้าง?

พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ นิ่งฟังด้วยอาการอันสงบแล้วเงยหน้าขึ้นมองคู่ผู้ถามและให้คำตอบด้วยใบหน้ายิ้ม ๆ ว่า....

'ผมเรียนหนังสือเพียงอ่านออก

เขียนได้เท่านั้น และไม่เคยจบปริญญา
อะไรมาเลย'

คำตอบของท่านเช่นนี้สะใจนัก
เพราะถ้าหากข้าราชการหญิง จะ
เฉลียวใจคิดสักนิดก็จะสำนึกได้ทันทีว่า
ตัวเอง "หน้าแตก" เข้าเสียแล้ว

เพราะเหตุว่า ถ้าคนไม่มีความรู้
ความสามารถ ใครเขาจะแต่งตั้งให้
เป็นรัฐมนตรี ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชา
สูงสุดของกระทรวงนั้น?

นี่แหละครับ เป็นคำบอกเล่า
จากผู้ที่ได้รู้เห็นเหตุการณ์นี้แล้วนำมา
เล่าให้ผมฟังอีกทีหนึ่งซึ่งช่วงเวลานั้น
ผมยังไม่เกิดเลย จากเรื่องนั้นเรา
จะเห็นได้ว่าท่านมีจิตวิทยาการพูด
ชั้นสูงที่เดียวผมจึงต้องนำมาเขียนไว้
เพื่อสศุคัยก่ย่ง พลตรีหลวงวิจิตร-
วาทการ ณ ที่นี้

วาทะนักประพันธ์อีกกรณีหนึ่ง
ที่มีปฏิภาณไหวพริบในการใช้จิตวิทยา
การพูด เพื่อให้รอดพ้นอันตรายหรือ
เอาตัวรอดได้ก็มีอยู่เหมือนกันนะครับ
ไม่ใช่แต่จะพูดไพเราะอย่างเดียวเสมอไป
จะขอยกตัวอย่างดังนี้

ผู้ที่เป็นนักอ่าน หรือ หนอน
หนังสือนวนิยายรุ่นเก่า ๆ คงจะรู้จัก
นามปากกา "แม่อนงค์" เป็นอย่างดี
หรือไม่ก็คงเคยอ่านเรื่อง "แผ่นดิน
ของเรา" ของแม่อนงค์หรือ "ทุ่งมหาธาตุ"
ของ 'เรียมเอง' ถ้ายังนึกไม่ออกล่ะก็
ขอถามว่าเคยได้อ่านหรือได้อ่านนวนิยาย
เรื่อง 'ต๋องไพร' ของ 'น้อย อินทนนท์'
บ้างหรือไม่? ทั้ง "แม่อนงค์" "เรียม
เอง" และ 'น้อย อินทนนท์' เป็น
คนเดียวกันครับ

ท่านผู้นี้คือ นายมาดัย ชูพินิจ
นักประพันธ์อมตะราชาเรื่องสั้นของ
ไทยนั่นเอง

นักประพันธ์ท่านนี้สร้างผลงาน
เขียนไว้มากมายเหลือคณานับและ
เขียนได้ทุกรสทุกรูปแบบอีกทั้งยังแต่ง
ปรัชญาข้อคิดคติชีวิตไว้มากมาย
เหลือคณานับและเขียนได้ทุกรส
ทุกรูปแบบ อีกทั้งยังแต่งปรัชญา
ข้อคิดคติชีวิตไว้มากมายอีกด้วย
ถ้อยคำสำนวนของแม่อนงค์กินใจนัก
เช่น "...ความรักเป็นของร้อน
สำหรับผู้หวังคอยแต่จะรับ แต่เป็น
ของเย็นสำหรับผู้หวังแต่จะให้..."

(จากเรื่อง 'แผ่นดินของเรา' -
แม่อนงค์)

ครั้งหนึ่งเมื่อสมัยสงครามโลก
ครั้งที่สอง กองทัพญี่ปุ่นบุกประเทศ
ไทย ในระหว่างนั้นแม่อนงค์ทำงาน
เป็นนักหนังสือพิมพ์ เขียนข่าวให้
ประชาชนได้ทราบข่าว-สารการเมือง
เรื่องราวต่าง ๆ ในภาวะสงคราม
เช่นนี้เศรษฐกิจตกต่ำที่สุดข้าวของแพง
ลิ่ว เกิดข้าวขาดหามาแพงเดือนร้อน
ไปทั่ว อีกทั้งยังมีโจรผู้ร้ายชุกชุม
คอยจี้ปล้นอยู่เสมอทำให้เกิดความ
ทุกข์ยากลำบากแสนสาหัสครั้งใหญ่
ในประวัติศาสตร์

วันหนึ่ง แม่อนงค์นั่งรถสามล้อถีบ
กลับบ้านตอนดึก ขณะที่ผ่านข้าง
พระที่นั่งอนันตสมาคม รถเลี้ยวไป
ตามโค้ง ทันใดนั้น ในท่ามกลาง
ความมืดและเงียบสงัดผู้ร้ายวัยฉกรรจ์
คนหนึ่งวิ่งเข้ามาขวางทางให้คนถีบ
สามล้อหยุดรถ และปราศเข้าดึงมือ

แม่อนงค์ให้ลงจากรถ และจี๊ผู้โดยสาร
ด้วยมีคัสต์ประชิดตัวพร้อมกับขู้ง้าง
ให้มอบเงินและของมีค่าให้หมดคด้วย
ความคุ้ยหน้ากลัว

แต่แทนที่แม่อนงค์จะตกใจกลัว
กลับใจเย็นทำใจดีสู้เสือ และด้วยความ
ฉลาดมีปฏิภาณไหวพริบใช้คำพูดให้
รอดพ้นภัยเฉพาะหน้า โดยพูดเสียง
เรียบ ๆ ว่า

"คุณอย่าจี้อาเงินผมเลยครับ
ผมกลับเห็นใจส่งสารคุณเสียอีกที่มาเป็น
คนร้ายจี๊ปล้น เช่นนี้ก็เพราะความจน
ยิ่งในเวลาสงครามยิ่งเดือดร้อน
ยากจนกันไปทั่ว ผมเองก็จนมาก
อยู่แล้ว เป็นนักหนังสือพิมพ์เพื่อเป็น
ปากเสียงให้คนจนโดยตรง คนจน
ยอมเห็นใจคนจนด้วยกัน เราหัวอก
เดียวกัน อย่าทำกันเลยพวกเราไม่มีเงิน
หากินไปวัน ๆ หนึ่งเท่านั้น..."

ว่าแล้วจะล้วงกระเป๋าเอาบุหรื
กระป๋องในกระเป๋ากางเกง คนร้าย
นึกว่าจะควักปืน แม่อนงค์ตอบว่า
ปืนไม่มีหรอก จะล้วงเอาบุหรืค้างหาก
ถ้ามีปืนก็คงจะขายไปนานแล้วเพราะ
ความจน คนร้ายจึงยอมให้ล้วง
แม่อนงค์ยื่นกระป๋องบุหรืให้คนร้าย
ทั้งกระป๋องแล้วบอกว่า "ทรัพย์สินสมบัติ
ที่มีค่าที่สุดในตัวเวลานี้ ก็คือบุหรื
กระป๋องนี้เท่านั้น" ว่าแล้วก็กระโดด
ขึ้นรถไป คนร้ายก็ยอมให้ไปโดยดี

รอดตัวไปได้เพราะใจเย็นสู้เสือ และ
แม่เมตตาให้คนร้ายเห็นใจ

วาทะนักประพันธ์ของแม่อนงค์
ท่านนี้นับว่าเป็นศิลปะการพูดชั้นสูง
และเป็นแบบอย่างในการพูดให้เห็น
อกเห็นใจได้เป็นอย่างดี และที่สำคัญ
กว่านั้นก็คือ การพูดให้คนธรรมดา
เห็นใจนั้นไม่ยากและไม่ไซ้ของแปลก
แต่การใช้คำพูดให้คนร้ายหรือโจรผู้ร้าย
ใจพิทใจแข็งให้ใจอ่อนเห็นอกเห็นใจ
คล้อยตามได้นั้นถึงจะน่าแปลก และ
เป็นความสามารถในการใช้วาทศิลป์
ชั้นสูงทีเดียว

เรื่อง "วาทะนักประพันธ์"
ยังมีอีกครับ ยังมีนักประพันธ์หลายท่าน
ที่พูดอะไรแล้วกินใจ, จับใจ และน่าทึ่ง
อีกมากมาย ผมจะนำมาเล่าสู่กันฟัง
ให้ท่านผู้อ่านได้ทราบอีกในโอกาสต่อไป
รับรองว่าท่านจะไม่ได้อ่านที่ไหนเลย
แม้แต่หนังสือในห้องสมุดของท่าน
บางเรื่องน่าประหลาดยิ่งก็ยังมี เช่น
ท่านที่รู้จักนามปากกา "ยาขอบ"
ผู้ประพันธ์ "ผู้ชนะสิบทิศ" ที่ลือลั่น
ทุกยุคทุกสมัย ผู้ที่เคยอ่านจะนึกเตาว่า
"ยาขอบ" คงจะเป็นนักพูดฝีปากคม
หรือพูดเก่ง แต่เปล่าเลยครับ "ยาขอบ"
กลับเป็นคนเงียบขรึมไม่ค่อยพูดด้วย
ซ้ำไป แต่ถ้าหากพูดอะไรออกมา
แล้วละก็คนฟังจะต้องนิ่งเงียบและทึ่ง
ในคำพูดของ "ยาขอบ" ไร้โอกาสหน้า
ผมจะเล่าให้ฟังครับ

